

DUŠEVNÍ VÝCVIK MYŠLENÍ, CÍTĚNÍ A CHTĚNÍ

Rudolf Steiner

Filosofie nevznikla v téže podobě, v jaké existuje v moderní době. V *této* podobě je spojením myšlenek, které vnitřně, v duši, nejsou *prožívány* tak, aby se v nich člověk, jenž si je vědom sám sebe, cítil jako ve skutečnosti. Proto hledá všemožné teoretické prostředky, jimiž chce dokázat, že se filosofický obsah opravdu týká skutečnosti. Tímto způsobem však dospívá pouze k různým filosofickým systémům, o nichž lze říci, že všechny mají jistou relativní správnost, neboť argumenty, jimiž jsou vyvraceny, nejsou v podstatě o nic cennější než ty, jimiž jsou dokazovány.

V případě anthroposofie se jedná o to, aby člověk dokázal poznat skutečnost filosofického obsahu nikoli teoretickým přemýšlením, nýbrž rozvinutím poznávací metody, která je na jedné straně podobná té, již byla ve starých dobách získávána filosofie, na druhé straně je stejně plně vědomé exaktní jako matematická a přírodovědná metoda novější doby. Stará metoda byla zcela nevědomá. Oproti stavu vědomí, v němž se nachází moderní člověk, když vědecky myslí, měla něco zcela snového. Nežila ve snech, které samy sebou bezprostředně nezaručují svůj reálný obsah, nýbrž v bdělých snech, jež tímto obsahem poukazují na skutečnost. Takovýto duševní obsah však nemá ani onen abstraktní charakter, který má současné představování, nýbrž má povahu *obraznosti*.

Takovýto duševní obsah je třeba opět získat; v souladu se současným vývojovým stavem se to však musí stát s plným vědomím; musí se to stát právě s onou povahou vědomí, jakou toto vědomí má ve vědeckém myšlení. Anthroposofické bádání usiluje o její dosažení v prvním stupni nadsmyslového poznání, v imaginativním stavu vědomí, jehož se dosahuje meditativním duševním postupem. Tento postup zaměřuje celou sílu duševního života na snadno přehledné představy a udržuje ji ve spočívání na těchto představách. Jestliže člověk takovýto postup po dostatečně dlouhá časová období ustavičně opakuje, zjistí nakonec, že [jeho] duše *přestává* být ve svém prožívání *vázaná* na tělo. Jasně poznává, že veškeré myšlení obvyklého vědomí je odleskem duchovní činnosti, která jako taková zůstává nevědomá, avšak stává se vědomou tím, že do svého průběhu pojímá lidský fyzický organismus. Veškeré obvyklé myšlení je zcela závislé na nadsmyslové duchovní činnosti, napodobované ve fyzickém organismu. Vědomým se však při tom stává jen to, co fyzický organismus nechá vstoupit do vědomí.

Meditací lze duchovní činnost fyzickému organismu odervat. Duše pak nadsmyslovým způsobem prožívá nadsmyslovou skutečnost. Ta již není prožívána duševně ve fyzickém organismu, nýbrž je prožívána v organismu éterném. Člověk má před sebou představování obrazného charakteru.

V *tomto představování* má před sebou obrazy sil, které vycházejí z nadsmyslové sféry, přičemž jsou základem organismu jako jeho růstové síly, a to i jako síly účinné v řízení výživových pochodů. Jde o skutečné *nazírání* životních sil. Toto je stupeň *imaginativního* poznání. Člověk tímto způsobem žije v éterném lidském organismu. A vlastním éterným organismem žije v éterném kosmu. Mezi éterným organismem a éterným kosmem není s ohledem na to, co je subjektivní a co objektivní, hranice tak ostrá jako u fyzického přemýšlení o věcech světa.

P rožíváním v imaginativním poznání člověk může starou filosofii opět prožívat jako obsah mající charakter skutečnosti, může ale také koncipovat novou filosofii. Skutečná koncepce filosofie

může nastat jen prostřednictvím tohoto imaginativního poznání. Jakmile je však tato filosofie jednou zde, může ji obvyklé vědomí pojmout a také jí porozumět. Neboť na základě

imaginativního poznání promlouvá ve formách, které pocházejí z duchovní (éterné) skutečnosti a skutečnostní povaha jejich obsahu může být v přijímání obvyklým vědomím *opět prožívána*.

Pro kosmologii je zapotřebí vyšší poznávací činnosti. Tu si člověk osvojí, rozšíří-li meditaci. Rozvíjí nejen intenzivní spočívání na určitém duševním obsahu, ale i plně vědomé setrvávání v duševním spočívání bez jakéhokoli obsahu, poté co meditatívni duševní obsah z vědomí odstraní. Tímto způsobem dospěje k tomu, že do duševního života, prostého jakéhokoli obsahu, vplývá duchovní obsah kosmu. Člověk dosahuje stupně *inspirovaného poznání*. Má před sebou duchovní kosmos, tak jako má před svými smysly fyzický kosmos. Dospívá k tomu, že v silách duchovního kosmu nazírá *duchovní* děje, odehrávající se mezi ním a kosmem v procesu dýchání. V pochodech tohoto procesu dýchání a v ostatních rytmických procesech odehrávajících se v člověku nacházíme fyzický obraz toho, co existuje v duchovní oblasti v podobě lidského astrálního organismu. Člověk dospěje k nazírání toho, že tento astrální organismus spočívá mimo pozemský život v duchovním kosmu a že v průběhu embryonálního vývoje a při narození se odívá organismem fyzickým, aby jej ve chvíli smrti zase opustil. Dědičnost, jež je pozemským dějem, můžeme na základě tohoto poznání odlišit od toho, co si člověk přináší z duchovního světa.

Inspirovaným poznáním tak dospíváme ke kosmologii, která je s to obsáhnout člověka s ohledem na jeho duševní a duchovní existenci. Inspirované poznatky se utvářejí v astrálním organismu. Člověk je má tehdy, prožívá-li mimo své tělo existenci v duchovním kosmu. Tyto poznatky se však zrcadlí v éterném organismu; v obrazech, které tu vystávají, je lze převést do lidské řeči a sjednotit s obsahem filosofie. Získáme tím kosmickou filosofii.

Pro náboženské poznání je nutná třetí věc. Člověk se musí vnořit do bytostí, jež se obrazně zjevují v obsahu inspirovaného poznání. Dosáhne toho, když k doposud charakterizované meditaci připojí *duševní výcvik vůle*. Děje, které mají ve fyzickém světě určitý průběh, se například snaží představovat si v obráceném sledu, odzadu dopředu. Volním pochodem, jež člověk v obvyklém vědomí nepoužívá, tím odervává duševní život od vnějšího kosmického obsahu a noří duši do bytostí, které se zjevují v inspiraci. Dospívá k *pravé intuici*, k soužití s bytostmi duchovního světa. Tyto prožitky intuice se zrcadlí v éterném a také ve fyzickém člověku a v tomto zrcadlení dávají obsah náboženského vědomí. Skrze toto *intuitivní vědomí* člověk dospívá ke zření pravé podstaty „Já“, která je ve skutečnosti vnořena do duchovního světa. To, co z tohoto Já existuje v obvyklém vědomí, je jen velmi slabým odleskem jeho pravé podoby. Prostřednictvím intuice získá člověk možnost cítit tento slabý odlesk v jednotě se světem božského prazákladu, k němuž ve své pravé podobě náleží. Díky tomu je schopen prohlédnout, že duchovní podstata člověka, jeho pravé „Já“, existuje v duchovním světě, když je ponořen do spánku. Ve stavu spánku potřebují fyzický a éterný organismus rytmické procesy pro sebe, ke své regeneraci. Ve stavu bdění žije v tomto rytmu a ve fyzických procesech látkové výměny, které jsou do něj začleněny, „Já“ člověka. Ve stavu spánku žijí rytmus člověka a pochody látkové výměny jakožto fyzický a éterný organismus samy pro sebe; astrální organismus a „Já“ zase existují v duchovním světě. V inspirovaném a intuitivním poznání je člověk do tohoto světa *vědomě* uváděn. Žije v duchovním kosmu, tak jako svými smysly žije v kosmu fyzickém. Jde-li o poznání, může mluvit o obsahu náboženského [*tj. religiózního*] vědomí. Může tak činit proto, že to, co prožívá v duchovní oblasti, se zrcadlí ve fyzickém a éterném člověku a tyto zrcadlové obrazy mohou být vyjadřovány v řeči. V této výrazové formě pak mají obsah, kterému lidská duše v obvyklém stavu vědomí může nábožensky porozumět.

Pomocí imaginativního poznání tak člověk prohlédá filosofii, pomocí inspirace kosmologii a intuicí náboženský život. K intuici vede kromě toho, co již bylo popsáno, také například následující duševní cvičení. Pokusíme se zasahovat do svého života, jenž se jinak nevědomě odvíjí od jedné životní epochy k druhé, takovým způsobem, abychom si vědomě osvojili návyky, které jsme předtím neměli, nebo abychom přeměnili návyky, které jsme měli. Čím větší úsilí je k takové přeměně nutné, tím lepší je to pro dosažení intuitivního poznání. Neboť tyto proměny způsobují odpoutání volných sil od fyzického a éterného organismu. Vůli jimi poutáme na astrální organismus a na pravou podobu „Já“, a tyto dva organismy tím *vědomě* noříme do duchovního světa.

V moderním duchovním vývoji lidstva se nejprve utvořilo to, co lze nazývat abstraktním myšlením. Člověk dřívějších vývojových epoch *toto* myšlení neměl. Je však nutné k rozvinutí lidské svobody. Odpoutává totiž sílu myšlení od obrazné formy. Člověk získává možnost myslet pomocí fyzického organismu. *Takové* myšlení však není zakořeněno ve skutečném světě. Je obsaženo jen ve světě zdání. V tomto světě zdání je možné přírodní děje *zobrazovat*, aniž člověk do těchto obrazů sám ze sebe něco vloží. Dospívá k zobrazení přírody, které jakožto zobrazení (ne)může být skutečné, protože život v myšlenkovém zobrazení sám o sobě není skutečností, nýbrž jen zdáním. Do tohoto myšlení, jež má charakter zdání, však mohou být i morální impulzy přijaty tak, že na člověka nevyvíjejí žádný nátlak. Morální impulzy samotné jsou skutečné, protože pocházejí z duchovního světa; způsob, jakým je člověk ve svém světě zdání prožívá, mu umožňuje, aby se podle nich *svobodně* určoval, anebo neurčoval. *Ony samy* na něj nevyvíjejí nátlak ani skrze tělo, ani skrze duši.

Tak se lidstvo ubírá kupředu, když se při tom myšlení, které bylo v dávných dobách zcela vázáno na nevědomé imaginované, inspirované a intuitivní poznání a v němž se myšlenky *zjevovaly* jako samotná imaginace, inspirace a intuice, stalo myšlením abstraktním, které vykonává fyzický organismus. V *tomto* myšlení, jehož život má povahu zdání, protože je duchovní substancí, uvedenou do fyzického světa, člověk prožívá možnost rozvíjet objektivní poznání přírody a svou morální svobodu. (Více o tom lze najít v mé *Filosofii svobody* a dále v mých spisech *Jak dosáhnout poznání vyšších světů*, *Theosofie*, *Tajná věda* atd.) Abychom však opět dospěli k filosofii, kosmologii a náboženství, které budou zahrnovat člověka, k tomu je nutné *vědomě* - tedy v protikladu k starému snovému jasnozření - vstoupit v imaginaci, inspiraci a intuici do oblasti exaktního jasnozření. V oblasti abstraktního představového života dosahuje člověk plného uvědomování. V dalším pokroku lidstva je jeho úkolem vnést toto plné vědomí do zkušeností z duchovního světa. V tom musí spočívat pravý, do budoucna směřující pokrok lidstva.